

فرا تحلیلی از مطالعات حکمرانی منابع طبیعی در جهان، مورد مطالعه مراتع

علیرضا چیت‌سازیان، محسن باقری نصرآبادی

چکیده

یکی از حوزه‌های اقتصادی مهم کشورها بخش منابع مشترک است. این منابع گستره وسیعی را شامل می‌شود که از جمله این موارد جنگل‌ها، مراتع و منابع زیرزمینی است. آنچه که تمایز بخش پیشتازی کشورها در عرصه اقتصادی است وابسته به نحوه حکمرانی این منابع است که دربرگیرنده سازکارهای نهادی، قواعد کنش جمعی و حقوق مالکیت است. ناگفته پیداست که قواعد حکمرانی منابع مشترک وابسته به نوع منبع، شرایط بهره‌بردار و محیط اقلیمی متفاوت است. با این حال تجربیات مشترکی برای استفاده و درس‌آموزی وجود دارد. در این مقاله سعی شده است که با مرور حدود ۱۰۰ مقاله اصلی در حوزه حکمرانی منابع مشترک و به طور خاص مراتع، ضمن اشاره‌ای مختصر به مقالات دست دوم، ۱۷ مقاله راهبردی انتخاب شده و در یک دسته‌بندی نظام‌مند به تحلیل آنها پرداخته شود. همچنین به مهمترین نویسندگان و نشریات بین‌المللی که به حوزه حکمرانی مراتع پرداخته‌اند اشاره شده است.

۱. کلیدواژه‌ها: حکمرانی، حکمرانی منابع مشترک، حکمرانی مرتع، حقوق مالکیت، مرتع.

۲. مقدمه

یکی از ظرفیت‌های قابل توجه و حیاتی کشور، منابع مشترک^۱ است. طبق تعریف این منابع شامل منابعی هستند که با استفاده عمومی از میزان آن کاسته می‌شود و دچار محدودیت است. لذا کاهش‌پذیر بوده و مصرف افراد سبب محرومیت دیگران از آن می‌گردد و از سوی دیگر به سختی می‌توان انتفاع عموم را از آن محدود کرد (استرم، ۱۹۷۷: ۲). این منابع شامل مواهب طبیعی مانند جنگل، دریا، مراتع و ... است. ویژگی خاص این منابع سبب شده که حکمرانی بهره‌برداری صحیح از آنها به عنوان چالشی جدی برای صاحب‌نظران اقتصادی مطرح - شود (اولسون، ۱۹۶۵). چالشی که از یک سو دچار مسأله سواری مجانی^۲ و فرصت‌طلبی برخی از بهره‌برداران

^۱ . Common Resources

^۲ The free riding problem

است و از سوی دیگر انحصاری کردن^۱ آنها نیز دشوار است. لذا این پرسش مطرح می‌شود که چگونه می‌توان ضمن بهره‌گیری اقتصادی و بهره‌ور از این گونه منابع، نوعی انحصار، ویژه خواری و بی‌عدالتی در استفاده از آنها به وجود نیاید.

در کشور ما در بین منابع مشترک، مراتع دارای اهمیت و جایگاه ویژه‌ای است. چرا که به گزارش سازمان «جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری» که نهاد متصدی این بخش به حساب می‌آید، بیش از ۵۲ درصد از سطح کشور را مراتع تشکیل می‌دهند. مراتع دارای کارکردهای متعددی از قبیل تأمین گیاهان دارویی و صنعتی بومی و اختصاصی ایران، حفظ آب و خاک، حفظ ذخایر ژنتیک گیاهی و جانوری و در صورت فراهم بودن شرایط، یکی از منابع تأمین غذای دام اهلی و وحوش است.^۲ به لحاظ اجتماعی معیشت حدود ۹۱۶ هزار خانوار روستایی و عشایری به بهره‌برداری از مراتع وابسته است. با توجه به متوسط نفرات خانوارهای روستایی که بیش از پنج نفر است، جمعیت افراد روستایی و عشایری که زندگی و معیشت آنها وابسته به مرتع است، به پنج میلیون نفر می‌رسد.^۳ از این رو لازم است که با فهم مسأله این حوزه به طور دقیق، به شناختی جامع از تجربیات کشورهای مختلفی که در حوزه حکمرانی مراتع پیشگام بوده‌اند بپردازیم.

به سبب جایگاه و اهمیت بحث منابع طبیعی مشترک و به ویژه مراتع، تحقیقات زیادی در جهان به این موضوع اختصاص یافته است. از آنجا که مفهوم حکمرانی یک مفهوم میان‌رشته‌ای بوده که مورد توجه حوزه‌های علمی مختلف قرار گرفته است، گستره‌ای از تحقیقات در کشورهای مختلف با رویکردها و روش‌شناسی‌های مختلف به بررسی این موضوع پرداخته‌اند. از سوی دیگر توجه به ابعاد نرم حکمرانی مراتع در کشور نوظهور بوده و توجه مجموعه‌های پژوهشی عمدتاً بر روی ابعاد فنی و زیست‌محیطی مراتع متمرکز بوده است. از این رو هدف این پژوهش مروری نظام‌مند به پژوهش‌های انجام گرفته در این حوزه در کشورهای مختلف است تا از این رهگذار ضمن مرور و درس‌آموزی از تجربیات این کشورها در زمینه حکمرانی منابع طبیعی، دستمایه‌ای برای محققان این حوزه ارائه شود. بر این اساس سوالاتی که این پژوهش در پی پاسخگویی به آنها می‌باشد عبارتند از:

Excludability^۱

^۲ سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری <http://www.frw.org.ir/Fa/StaticPages/Page.aspx?tid=...>

^۳ همان

- تنوع حق‌های مالکیت و بهره‌برداری کاربران مراتع (به عنوان مهمترین مولفه‌های حکمرانی مراتع) در سپهر تجربه جهانی چگونه است؟
- تنوع آرایش نهادی و کنش جمعی بین بازیگران در تجارب جهانی به چه نحوی است؟
- روش‌های استفاده شده در مطالعات مربوط به حکمرانی مراتع شامل چه مواردی است؟
- مهمترین نشریات بین‌المللی که به انتشار مقالات در حوزه حکمرانی مراتع پرداخته‌اند کدامند؟

۳. حکمرانی در بخش منابع مشترک

ادبیات حکمرانی^۱ یکی از حوزه‌هایی روبه‌رشدی است که عمر چندانی از طرح آن نگذشته است. با این حال در خصوص چیستی و ابعاد آن نظرات مختلفی مطرح است. در تعریف حکمرانی می‌توان گفت که فرآیندی است که از طریق آن جوامع یا سازمان‌ها تصمیمات مهم خود را اتخاذ و مشخص می‌کنند و اینکه چه کسانی در این فرآیند درگیر شوند و چگونه وظایف خود را به انجام رسانند. به عبارت دیگر سیستم حکمرانی، چارچوبی است مشتمل بر معیارها و استانداردها، رویه‌ها و اصول حکومت‌داری که دولت‌ها از طریق آن امور عمومی را به انجام می‌رسانند و منابع عمومی را اداره می‌کنند (زارعی، ۱۳۹۶: ۱۲۵). حکمرانی به تمام فرآیندهای اداره اموری اطلاق می‌شود که از سوی دولت، بازار و شبکه یا از طریق خانواده، قبیله، سازمان رسمی و غیررسمی، قوانین، هنجارها، قدرت یا زبان اعمال می‌شود. حکمرانی با مفهوم دولتی از این منظر متفاوت است که کمتر بر حکومت و نهادهای آن و بیشتر بر تجارب و فعالیت‌های اجتماعی تأکید می‌کند (بور، ۱۳۹۷: ۱۰). لین در تعبیری دیگر اشاره می‌کند که حکمرانی شامل بازیگران-خواه افراد بین‌المللی، اداره‌های دولتی یا خصوصی جوامع، گروه‌های سیاسی و اجتماعی، اشخاص حقیقی است- که هدایت شده یا جهت داده شده‌اند تا بتوانند اهدافی را که معین و مشخص است محقق کنند (Lynn, 2010: 1).

یکی از رویکردهایی که در ادبیات حکمرانی مورد تأکید و توجه قرار گرفته است، رویکرد نهادی است. همان‌طور که نورث (۱۹۹۰) اشاره می‌کند «نهادها قواعد بازی در یک جامعه یا به طور رسمی‌تر محدودیت‌های انسانی تعبیه‌شده هستند که تعاملات انسانی را شکل می‌دهند». نهادها با توجه به ویژگی‌ها و شرایطی که دارند در توسعه اقتصادی و یا بالعکس در عقب‌ماندگی کشورها بسیار مؤثر هستند. تمایز بین توسعه کشورها وابسته

¹ Governance

به این نهادها است که نحوه سازماندهی اقتصادی و سیاسی آنها را رقم می‌زند. این نهادها حق مالکیت افراد و سایر قواعد را تعیین می‌کنند. به عبارت دیگر برای رشد پایدار، حقوق مالکیت برای گستره وسیعی از افراد ضروری است (عجم اوغلو، ۲۰۰۸).

از جمله نهادگرایی که با مساله عام توسعه، به مباحث حکمرانی اشاره دارد الینور استرم است. استرم که برنده جایزه نوبل در سال ۲۰۰۹ بوده است از منظر نهادی به مطالعه و بررسی سازکارهای حکمرانی پرداخته است. او در الگوی حکمرانی، به طور خاص دو بعد قواعد نهادی و حقوق مالکیت را مورد تأکید و توجه قرار داده است. طبق نظر استرم اگر کسی علاقمند به درک فرآیند حکمرانی باشد، باید به فهم قواعد جاری در محیط‌های کنش و منشأ آنها بپردازد (استرم، ۱۳۹۴: ۵۵). طبق این رویکرد با اعطای حقوق مالکیت و شکل دادن به قواعد نهادی می‌توان با مشارکت مردم در عرصه‌های مختلف به اداره آنها پرداخت. این رویکرد به خصوص در اداره منابع مشترک همچون جنگل‌ها، مراتع، دریاها و دیگر موارد بسیار مفید بوده است. شکل دادن به قواعد کنش جمعی در سطوح مختلف تصمیم‌گیری زمینه را برای اداره امور توسط جوامع بومی و محلی فراهم می‌کند.

اگروال^۱ صاحب‌نظر دیگری است که در حوزه حکمرانی به بررسی ابعاد کنش جمعی، قواعد نهادی و حقوق مالکیت پرداخته است. او با بررسی ده‌ها نمونه موفق از حکمرانی غیرمتمرکز در جوامع بومی نپال، آفریقای جنوبی و هند، اهمیت رویکردهای چندمرکزی یا غیرمتمرکز را در ده‌ها مقاله خود در نشریات برجسته‌ای همچون سیاست و اجتماع^۲ و نیز توسعه جهانی^۳ و مورد بررسی و تحلیل قرار داده است. همچنین طیف گسترده‌ای از صاحب‌نظران در رشته‌های خط‌مشی‌گذاری، اقتصاد توسعه، جامعه‌شناسی روستایی و ... همچون آندریز^۴، دانگ^۵ و چانگ^۶ آثار متعددی را در خصوص حکمرانی چندمرکزی ارائه کرده‌اند.

¹ Agrawal, Arun

² Politics & Society

³ World development

⁴ Anderies, John

⁵ Dong, S. K

⁶ Chung

باتوجه به اهمیت حفظ و احیای منابع مشترک طبیعی، شیوه حکمرانی این منابع به شدت مورد توجه بوده است و تطورات زیادی را پشت سر گذاشته است. استرم برای طراحی نظام حکمرانی در بخش منابع طبیعی اصول خاصی را مورد توجه قرار می‌دهد که به شرح زیر است (استرم، ۱۳۹۴: ص ۴۰۵):

✚ مرزهای سیستم منبع مشترک و افراد یا خانوارهایی با حقوقی مشخص جهت برداشت واحدهای منبع به روشنی تعریف شده‌اند.

✚ تعیین قواعد میزان سود و تولیدات منبع که به یک کاربر اختصاص می‌یابد به شرایط محلی و به قواعد مورد نیاز کار، مواد، نهاده و سرمایه بستگی دارد.

✚ گروه‌هایی که توانایی اصلاح قواعد و شکل‌گیری انتخاب جمعی را دارند قرار دارند، نتایج و قواعد حفاظتی را تعیین می‌کنند.

✚ ناظرهایی به طور فعال شرایط بیوفیزیکی و رفتار کاربر را بازبینی و نظارت می‌کنند و تا حدی جوابگوی کاربران هستند.

✚ برای کاربرانی که در استفاده از قواعد تخلف می‌کنند، مجازات طبقه‌بندی شده از سوی دیگر کاربران وجود دارد.

✚ سازکارهای جهت حل و فصل درگیری بین کاربران و مسئولان آنها طراحی می‌شود.

✚ حقوق کاربران برای استفاده از موقعیت خود و منابع توسط مراجع دولتی بیرونی به چالش کشیده نمی‌شوند و کاربران حق تصرف طولانی مدت برای منابع دارند.

✚ تخصیص بودجه، تأمین، نظارت، اجرا، حل درگیری و فعالیت‌های دولتی در لایه‌های چندگانه سرمایه-گذاری‌های انجام گرفته سازمان‌دهی می‌شوند.

در ادامه به دسته‌بندی‌های مبتنی بر ارکان اصلی در مطالعات حکمرانی منابع مشترک به طور خاص مراتع پرداخته می‌شود. مهم‌ترین ارکانی که در مقالات مورد مطالعه و بررسی بوده شامل حقوق مالکیت، قواعد کنش جمعی، فناوری‌ها و تمرکززدایی بوده است.

۴. پژوهش‌های منتخب در حکمرانی منابع طبیعی

به لحاظ روش‌هایی که در مقالات ناظر به تحلیل حکمرانی منابع طبیعی و طراحی سازگار انجام شده است، همان طور که در جدول شماره ۱ مشخص است، اکثر پژوهش‌ها در قالب زیر انجام شده است:

۱. مطالعه موردی (Case study)

۲. ارزیابی و مشاهده مشارکتی (Participatory Rural Appraisal)

۳. تحلیل مبتنی بر چهارچوب و مدل

a. نظریه بازی

b. سیستم اجتماعی-اکولوژیک (Social-ecological Systems)

۴. فراتحلیل

جدول شماره ۱: پژوهش‌های منتخب در حکمرانی منابع طبیعی

عنوان مقاله یا کتاب	نویسنده	عنوان نشریه یا کتاب / سال نشر	کشور	روش پژوهش	
COLLECTIVE ACTION, PROPERTY RIGHTS, AND DEVOLUTION OF RANGELAND MANAGEMENT: SELECTED EXAMPLES FROM AFRICA AND ASIA	Ngaïdo, Tidiane; Kirk, Michael	۲۰۰۰		موردکاوی - توصیف الگوها و تجربیات موفق	1
Indigenous rangeland resource management in the mountainous areas of northern Nepal: A case study from the Rasuwa District	Dong, S. K.; Lassoie, J. P.; Yan, Z. L.; Sharma, E.; Shrestha, K. K.; Pariya, D.	The Rangeland Journal, 2007		موردکاوی - گروه کانونی - ارزیابی و مشاهده مشارکتی روستایی (PRA) - مصاحبه	2
Institutions for collective action among settled fulani agro-pastoralists in Southwest Nigeria	Eniola Fabusoroa & Ibranke Sodiya	European IFSA Symposium, 2010	Austria	موردکاوی - گروه کانونی - چک لیست جمع‌آوری اطلاعات	3
INSTITUTIONS, GOVERNANCE, AND INCENTIVES IN	Brent M. Swallow; Nairobi, Kenya;	1992	University of Wisconsin-	موردکاوی و تحلیل مبتنی بر	4

COMMON PROPERTY REGIMES FOR AFRICAN RANGELANDS	Daniel W. Bromley;		Madison Kenya	مدل	
Common Property Institution and sustainable Governance Of Resources	Arun Agrawal	World Development ,2001	,New Haven, USA	موردکاوی	5
COLLECTIVE ACTION AND PROPERTY RIGHTS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT	() Meinzen-Dick, R., and Gregorio, M. D.	INTERNATIONAL FOOD POLICY RESEARCH INSTITUTE-2004	Washington , D.C.	ارائه توصیه‌ها و نقشه راه برای شکل‌گیری کنش جمعی	6
A General Framework for Analyzing Sustainability of Social-Ecological Systems	Ostrom, Elinor	2009		ارائه مدل و مؤلفه‌های کلیدی برای تحلیل و طراحی	7
People and Forests Communities, Institutions, and Governance	Gibson, Clark C.; McKean, Margaret A.; Ostrom, Elinor	2000		داده‌های آماری، تحلیل کمی	8
ACCOUNTABILITY IN DECENTRALIZATION, A FRAMEWORK WITH SOUTH ASIAN AND WEST AFRICAN CASES, 1999	Arun Agrawal and Jesse C. Ribot	The Journal of Developing Areas ۱۹۹۹ -	Washington DC	موردکاوی	9
Fostering the Sustainable Livelihoods of Herders in Mongolia via Collective Action	Batsaikhan Usukh	2010	mongolia	مصاحبه نیمه- ساختاریافته	10
Indigenous rangeland resource management in the mountainous areas of northern Nepal: a case study from the Rasuwa District, 2007	S. K. Dong; J. P. LassoieB; Z. L. YanC; E. SharmaC; K. K. Shrestha; and D. PariyaE	The Rangeland Journal, 2007	Australia	مصاحبه چهره به چهره، ارزیابی مشارکتی روستایی (PRA)	۱۱
Governing community forests and the challenge of solving two-level collective action dilemmas—A large-N perspective, 2010	Frank Van Laerhoven	Copernicus Institute; 2010	The Netherlands	فراتحلیل، موردکاوی	۱۲
DESIGN PRINCIPLES FOR LOCAL AND GLOBAL COMMONS,	Michael McGinnis, Elinor Ostrom	Workshop in Political Theory and Policy Analysis, 1992	Indiana University	درس‌آموزی نهادهای سنتی، نظریه بازی	۱۳

A Framework to Analyze the Robustness of Social ecological Systems from an Institutional Perspective	John M. Anderies ¹ , Marco A. Janssen ² , and Elinor Ostrom ²	2004	1Arizona State University; Indiana University	توسعه مفهومی مبتنی بر مدل	۱۴
Collective Action, Property Rights, and Decentralization in Resource Use in India and Nepal	ARUN AGRAWAL ELINOR OSTROM	POLITICS & SOCIETY- 2001	USA		۱۵
Forests and Pastures' Devolution Process in Albania: A Sustainable Management of Mediterranean Commons?	BERNARD, Claire; CROUTEIX, Orianne; LERIN, François; LOPEZ, Ruben	Conference Proceeding; 2013	Albania	مطالعه موردی	۱۶
How types of goods and property rights jointly affect collective action	Ostrom, Elinor	Journal of Theoretical politics, 2003	London	توسعه مفهومی مبتنی بر مدل	۱۷

۵. روش تحقیق

همانگونه که توضیح داده شد، حکمرانی منابع طبیعی حوزه مورد بررسی و مطالعه نویسندگان در سال‌های اخیر بوده و به بررسی تجربیات علمی در این حوزه پرداخته‌اند. با توجه به اینکه این حوزه در ایران و جهان به نسبت نوظهور است، انجام مروری نظام‌مند بر ادبیات این حوزه ضروری به نظر می‌رسد.

روش مورد استفاده در این تحقیق، تحلیل مرور نظام‌مند^۱ است. در تحلیل مرور نظام‌مند به منظور ساماندهی و بهره‌برداری از دانش موجود و شناخت خلأهای پژوهشی در مطالعات گذشته، به داده‌ها و منابع ثانویه پژوهش مراجعه می‌شود. به عبارت دیگر پژوهش‌ها به جای تمرکز بر پژوهش میدانی مثل مصاحبه و پرسشنامه روی مطالعات کتابخانه‌ای متمرکز است (بنی‌اسد وهمکاران، ۱۳۹۷: ۳۵).

در تحلیل مرور نظام‌مند سه رویکرد کلی وجود دارد:

- روایتی^۲: تنها به مرور مقالات پیشین و بیان کلی آنها می‌پردازد.
- نظام‌مند^۳: به تمرکز بر یک پرسش مشخص و تجزیه و تحلیل یافته‌ها حول آن می‌پردازد.
- فراتحلیل^۴: ترکیبی از دو حالت قبلی است.

¹ Systematic Review

² Narrative Review

³ Systematic Review

⁴ Best Evidence

در پژوهش حاضر با توجه به سؤالاتی که مطرح شده است تلاش شد که در مروری نظام‌مند به تحلیل یافته‌ها پرداخته شود. برای تشکیل جامعه آماری پژوهش، تنوع کلیدواژه‌های مرتبط با این حوزه به صورت جداگانه مورد جستجو قرار گرفته‌اند. در نهایت ۱۰۰ مقاله یا گزارش سیاستی شناسایی و در نرم‌افزار سیتاوی ثبت شد. از بین این مقالات با توجه به شاخص‌هایی که مورد نظر قرار گرفت، ۱۷ مقاله انتخاب و مورد مطالعه و تحلیل قرار گرفت. شاخص اصلی برای انتخاب منابع شامل مواردی است که بیشتر مورد ارجاع بوده و به نوعی اندیشمندانی که سنگ‌بنای نظری را ارائه کرده‌اند مورد توجه قرار گرفته است.

۶. یافته‌های پژوهش

۶/۱. شناسایی نشریات حوزه حکمرانی منابع طبیعی

در مجموع این فرآیند مهمترین نشریاتی که به انتشار مقالات در حوزه حکمرانی منابع طبیعی پرداخته‌اند شناسایی شدند که در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

جدول شماره ۲: مهمترین نشریاتی که به مقالات حوزه حکمرانی منابع طبیعی پرداخته‌اند.

Human Ecology	۱
Society & Natural Resources	۲
Environment & Development Economies	۳
American Journal of Agricultural Economies	۴
Environmental & Resources Economies	۵
Environmental Management	۶
Conservation Biology	۷
Agricultural & Human Values	۸
World Development	۹
Land Economies	۱۰
Ecological Economies	۱۱
Environmental Conservation	۱۲
Development & Change	۱۳
Public Choices	۱۴
Ecology & Society	۱۵
The Rangeland Journal	۱۶

Society & Natural Resources	۱۷
Agricultural systems	۱۸

همچنین مهمترین روش‌های کمی یا کیفی به کارگرفته شده در این مقالات در جدولی جداگانه ثبت شد.

۶/۲. ارکان محتوایی مورد بررسی در مطالعات حکمرانی مراتع

برای دسته‌بندی محتوای مقالاتی که انتخاب شده است، از سه رکن اصلی در حکمرانی منابع طبیعی که در بیان اندیشمندان بسیار مورد تأکید بوده استفاده شده است. این سه رکن، چهارچوب تحلیلی اکثر منابع و مقالات در حکمرانی منابع طبیعی است. بر این اساس اهم محتوای این منابع مورد تحلیل و بهره‌برداری قرار گرفته است. این موارد شامل حقوق مالکیت، قواعد کنش جمعی و تمرکززدایی است که هر یک در دسته‌بندی جداگانه تبیین می‌شود. در هر رکن تلاش شده که متفکر اصلی که نظریاتش سنگ‌بنای سایر تحقیقات قرار گرفته است معرفی شود. چهارچوب معرفی شده مبتنی بر این ارکان می‌تواند برای تحلیل حکمرانی در موارد مختلف مورد استفاده قرار بگیرد. البته توجه به شرایط خاص اقلیمی و بوم اجتماعی در هر منطقه ضروری است.

۶/۳. حقوق مالکیت

هاردین جز اولین کسانی است که درخصوص منابع مشترک و تژادی آن سخن گفته است. وی در مقاله خود با عنوان «تراژدی منابع مشترک» از این تعبیر استفاده کرده که استفاده آزادانه همه مردم از منابع مشترک، موجب بهره‌برداری افراطی از آن می‌شود. از این رو اثربخشی مدیریت این منابع مورد تأکید بوده است. بنابراین مراتع با آرایش‌های مختلف در معرض تصدی بوده است. آرایش‌های سنتی و قبیله‌ای نیز از گذشته برای اداره این مراتع استفاده شده است. هاردین همه دسته‌بندی‌های مالکیت و تصدی مراتع در سه دسته کلی قرار داده است (نقل از

:(NGAIDO,2004: 19)

۱. مالکیت دولتی (state ownership)

۲. مالکیت فردی (individual ownership)

۳. دارایی مشترک (common property)

استرم در خصوص مالکیت چهارچوب دیگری را ارائه می‌کند. از نظر وی منابع مشاع لزوماً آمیخته با گونه خاصی از حقوق مالکیت نیست. منابع مشترک ممکن است توسط حاکمیت محلی، منطقه‌ای و ملی و یا توسط افراد خصوصی و شرکت‌ها تصاحب شده باشد. در غیر این صورت در دسترس عموم خواهند بود. خلط بین مالکیت عمومی و دسترسی آزاد شایع است. در نهایت استرم پنج نوع حق مالکیت را ارائه می‌کند.

۱. حق دسترسی (Access): حق ورود و لذت بردن بدون برداشت از آن منطقه
۲. حق برداشت (Withdrawal): حق ورود همراه با امکان برداشت از منابع آن منطقه
۳. حق مدیریت (Management): حق مدیریت و تنظیم فضای داخلی آن منطقه تحت مدیریت و همچنین انتقال منابع
۴. حق انحصار (Exclusion): حق تعیین اینکه چه کسی دسترسی داشته باشد و چگونگی انتقال آن حق
۵. حق انتقال (Alienation): امکان فروش و یا واگذاری انحصار، مدیریت و یا واگذاری را در اختیار دارد.

با توجه به این پنج حق اساسی، پنج موقعیت و بازیگر تعریف شده است.

جدول شماره ۱: انواع حقوق مالکیت (استرم، ۲۰۰۳: ۲۵۱)

Authorized entrant	Authorized user	Authorized alaimant	Proprietor	Full owner	
✓	✓	✓	✓	✓	حق دسترسی
	✓	✓	✓	✓	حق برداشت
		✓	✓	✓	حق مدیریت
			✓	✓	حق انحصار
				✓	حق انتقال و واگذاری

این چهارچوب تحلیلی در بیشتر مقالات به آن ارجاع شده و مورد استفاده قرار گرفته است.

بر مبنای تحلیل عمیق کاربری‌های محلی و الگوهای آن، کنش جمعی مبتنی بر روستا در آلبانیا، دارای ساختارها و کیفیت‌های مختلفی است که لزوماً در قالب مالکیت عمومی یا خصوصی نمی‌گنجد. این قالب‌ها از دسترسی آزاد تا انحصار با حقوق بهره‌برداری، مدیریت و انتقال مالکیت بوده است. سرزمین را می‌توان به پنج ناحیه از حیث نفوذ و مدیریتی تقسیم کرد. سه ناحیه اول تحت نفوذ و سیطره روستا هستند و مرزهای مدیریت جمعی را ایجاد می‌کنند (Claire, 2013:17):

ناحیه اول: زمین مادری خانه‌ها، باغ خصوصی، زمین‌های کشاورزی خصوصی است که متعلق به هر خانواده است.

ناحیه دوم: منطقه مجاور روستا که شامل دسترسی‌های عمومی است اما حقوق استفاده از آن به طوایف مختلف یا حتی خانواده‌های مختلف طوایف در روستا واگذار و تقسیم شده است.

ناحیه سوم: نواحی نزدیک به روستا با دسترسی عمومی و استفاده برای همه ساکنان آن. در این ناحیه همه روستاییان اجازه دارند از هیزم، زغال، بلوط مثل سایر مراتع و گیاهان دارویی برداشت کنند.

ناحیه چهار و پنج: نواحی دوردست از روستا که به طور مستقیم توسط روستاییان استفاده و مدیریت نشده است.

بر اساس این تجربه در آلمان می‌توان اولویت دسترسی به زمین یا مراتع مختلف برای گروه‌های مختلفی که ذی‌حق هستند قابل‌بازبینی و بازتعریف است. به عبارت دیگر سطح دسترسی و نوع آن برای همه ذی‌حقان یکسان نیست.

۶/۴. قواعد و سازکارهای کنش جمعی

قواعد نهادی و به طور خاص قواعد شکل‌گیری کنش جمعی رکن مهم دیگری در حکمرانی منابع مشترک است. این قواعد مجموعه الزامات یا هنجارهایی است که یک کنش جمعی را بین مجموعه افراد سامان می‌دهد. یک تعریف برگزیده در خصوص کنش جمعی به این صورت است: «کنش‌هایی که توسط یک گروه از افراد

برای رسیدن به منافع مشترک اتخاذ می‌شود» (Marshall, 1998). طبق نظر مینزن یک کنش جمعی مطلوب دربردارنده مجموعه‌ای از افراد است که منافع مشترک داشته و کنش‌های مشترک و داوطلبانه‌ای را برای نیل به منافع مشترک دنبال می‌کنند (Meinzen-Dick et, 2004, p22).

طبق نظر وانی، عواملی مختلفی در شکل‌گیری تاروپود یک کنش مؤثر است و این تنوع در نهاد کنش جمعی قابلیت پایداری و پویایی آن را فراهم می‌کند. تنها می‌توان عوامل اصلی و مؤثر در شکل‌گیری کنش جمعی را به همراه برخی سازکارهای پیشنهادی معرفی کرد. مهمترین این عوامل در قسمت زیر معرفی شده است (Vanni, 2014, 112-114):

- سرمایه اجتماعی: نوع توافقات و تعاملات و ارتباطات بین افراد
- رهبری: خلق فرصت برای افراد، انجام هماهنگی‌ها، نقش واسطه‌گری بین اهالی بومی و نهادهای محلی
- آرایش نهادی: در جهت تولید مشترک دانش و خدمات، سازکارهای هماهنگی و فرصت‌های یادگیری افراد
- اطلاعات و ارتباطات: ابزارهای شبکه اینترنت، رویدادهای مشارکتی جوامع محلی، ملاقات‌ها
- سیستم مشاوره‌ای عمومی و مؤثر: توانمندسازی مهارت‌های بهره‌برداران، یادگیری مشترک بهره‌برداران و متخصصان فنی، مشاوره به صورت غیرانتفاعی
- بازسازی دانش بومی: ارزش نهادن به دانش، عادات و فنون بومی نسبت به منابع طبیعی
- فرصت‌های یادگیری: تولید مشترک دانش و یادگیری اجتماعی نسبت به جوامع محلی
- ساخت هویت جدید برای اهالی بومی: اهالی بومی به عنوان مشاوران و متولی سرزمین واقلیم شناخته شده و توانمند شوند.
- به کارگرفتن اهالی بومی در فرآیند تصمیم‌گیری: مشارکت دادن آنان در برنامه‌ریزی خدمات محیطی و راهبردهای محیطی و جمعی
- برای شکل دادن به کنش جمعی توجه به این عوامل ضروری است و البته قسمتی از فرآیند این پژوهش تدقیق این مؤلفه‌ها و طراحی روابط بین آنها برای شکل دادن به کنش جمعی مطلوب است.

به لحاظ سازکارهای کنش جمعی در کمان، قریب ۳۰۰۰ شورا به طور رسمی حدود یک چهارم جنگل‌ها را مدیریت و کنترل می‌کرده‌اند. این شوراها وظیفه داشتند که چارچوبی را برای مدیریت جنگل تهیه کنند. ساکنان بومی هر منطقه می‌توانند شورای مورد نظر خود را انتخاب کنند. در نتیجه برخی قواعد استفاده از جنگل را تسهیل یا اینکه سخت کنند. آنها در یک فرآیند دموکراتیک بین ۵ تا ۹ نفر به اضافه رهبر شورا را انتخاب می‌کنند. در ادامه شورا قواعد برداشت از محصولات جنگل را تعیین می‌کنند. آنها نظام حفاظت، قواعد جریمه و

تنبیه و خیلی از موارد دیگر را تعیین می‌کنند. این شورا برای تأمین مالی خود و سایر حمایت‌های فنی از وزارت مالیه و جنگل کمک می‌گیرد. برای اینکه شورا امکان برداشت از محصولات جنگل مثل چوب و رزین را داشته باشد باید از دپارتمان اجازه اخذ کند. لذا روستاییان حقوق مختلف در ارتباط با جنگل را در اختیار دارند. همه اینها اهمیت مسئولیت‌پذیری مدیریتی را در ارتباط با انحصار، نظارت، فشار و اجبار نشان می‌دهد (Agrawal & Ostrom, 2001, p. 495).

مدیریت مشترک جنگل با هدف مدیریت بهتر جنگل‌ها از طریق همکاری بین دپارتمان جنگل و جوامع روستایی، تغییر مهمی در استراتژی محافظت محیطی در هند است (Agrawal & Ostrom, 2001, p. 497). سازکار اولیه برای تمرکززدایی، کمیته‌های حفاظت جنگل در سطح روستا است. بیش از ۵۳۰۰۰ کمیته حفاظت از جنگل در هند وجود دارد که تقریباً ۱۸٪ از جنگل‌ها را حفاظت می‌کنند. این گروه‌ها وظیفه کشت و زرع در مناطق و مدیریت روزانه آنها را نیز به عهده داشتند. برای مناطق مختلف جنگل برنامه پنج‌ساله تهیه شده و به گروه‌ها برای توسعه، حفاظت، استفاده و مدیریت واگذار می‌شود. آنها بر فروش محصولات چوب هم نظارت و کنترل دارند. آنها اجازه دارند به طور قانونی از جنگل برای امرار معاش، برداشت محصولات غیر از چوب، رشد درختان و برداشت محصولات جنگلی برای فرایندهای تجاری و فروش استفاده کنند. کمیته‌های اجرایی ده تا پانزده نفره وظیفه حفاظت جنگل، تخصیص منافع یا تحریم و جریمه را برای قانون-شکنان برعهده دارند. ساکنان بومی نیز به ایجاد برخی منافع از طریق جنگل می‌پردازند.

در نپال تا سال ۱۹۹۹ حدود ۸۵۰۰ گروه کاربران جنگل که شامل ۱۰۰۰۰۰۰ خانواده بود شکل گرفت. این جمعیت ۱۰٪ کل جنگل‌های نپال را پوشش می‌دادند. ماهیت حقوق مالکیت این گروه‌ها، متصرف (proprietor) بوده است؛ یعنی آنها قادرند که از محصولات استفاده کنند، در بازار خرید و فروش کنند، نحوه استفاده را مدیریت کنند و قواعد تعاملات جمعی را ایجاد کنند. فدراسیون انجمن کاربران جنگل در نپال به دنبال مذاکره و لابی با دولت برای انتشار اطلاعات درباره انجمن جنگلبانی به صورت گسترده است. آنها همچنین اعتراضاتی را علیه دولت برای حقوق خود شکل داده‌اند (Agrawal & Ostrom, 2001, p. 500). کاساری و همکارش به ارائه یک تجربه سیستم سنتی مالکیت مشترک منابع در ایتالیا در شش قرن پرداخت که توسط روستاها اداره و اجرا شد. این نهاد توسط تاپلئون در ۱۸۰۵ این نهاد دست‌خوش تغییر شد. در این سیستم مردم یک روستا قراردادی را به منظور ایجاد دولت محلی به نام 'Carte di Regola' منعقد کردند. این سیستم به منظور پایش و تنبیه متجاوزانی بود که برخلاف قواعد وضع شده از منابع استفاده کرده بودند.

طبق این سیستم، قواعدی برای وضع جریمه و تنبیه و پرداخت مالی علیه متجاوز وضع شده است. هر روستا می‌تواند گزارش تخلفات را ثبت کند و به دادگاه اعلام کند. (Casari, 2001, 218).

اسوالو و بروملی در مقاله خود با عنوان «نهادها، حکمرانی و مشوق‌ها در رژیم‌های مالکیت مشترک برای مراتع آفریقا» سطوح مختلف همکاری و شکل‌گیری کنش جمعی را به صورت زیر تعریف کرده است (Swallow, 1995:13):

تعریف و حفاظت از مرزهای رژیم‌های مالکیت مشترک برای ایجاد اطمینان به نحوی که کاربران، تعاملات بلندمدت با گروه‌های کاربران مورد اعتماد داشته باشند.

پیشبرد فهم بهتر از ترجیحات، انتظارات و یا انحراف عاملان از توافقات در استفاده از منبع

ایجاد کاربران منبع با آرایش نهادی که ارتباطات و تمایل برای همکاری و هماهنگی را افزایش می‌دهد.

هضم قسمتی از هزینه مبادله با تعریف، فشار و نگهداری قراردادها انجام می‌شود.

۶/۱۵. تمرکززدایی در سطوح تصمیم‌گیری تا اجرا

جریان تمرکززدایی از قدرت در حوزه منابع طبیعی فراز و فرودها و تجربه‌ها موفق را در برخی کشورها داشته است. در این مسیر حضور و مشارکت جوامع محلی نیز با قوت یا ضعف همراه بوده است. همه کاربران فارغ از اینکه مشارکت داشته باشند یا نه، از کالای عمومی نفع می‌برند. کاربران محلی به دنبال آن هستند که نهادهای متمرکز را کنار زده و منابع خودشان به طور مستقیم اداره کنند. بسیاری از مطالعات نشان می‌دهد که منابع مشترک در مواردی که فارغ از گستره دولت متمرکز اداره شده‌اند بسیار موفق بوده است. هرچند محققانی که قائل به نظام متمرکز دولتی بوده‌اند هنوز در برابر اینکه یک نظام خودسازمان‌یافته بتواند منابع را به خوبی اداره کنند به شدت موضع‌گیری می‌کنند (Ostrom, 2008, 1-2). یکی از این تجربه‌های موفق مربوط به کمان است. در مورد تجربه شورای جنگل در کمان بسیج کردن بازیگران محلی نقش مؤثری در تمرکززدایی داشته است.

در مورد تجربه انجمن جنگل در نپال، تمرکززدایی بدون حضور و مشارکت بومیان ایجاد شد. هرچند این را نباید نادیده گرفت که برای حفظ وضعیت کنترل غیرمتمرکز بر منابع، مشارکت فعال بازیگران محلی لازم است. بنابراین مشارکت فعال جوامع محلی پیش‌شرط برای تمرکززدایی نیست. در تجربه انجمن جنگل در نپال

بازیگرانی از جانب دولت نقش آفرین در تمرکززدایی بودند. علاوه بر آن همیاری سازمان‌های بین‌المللی نیز نقش جدی در این فرآیند داشت.

این مطالعات تأیید می‌کند که برای کاربران محلی و نهادهای نمایندگی آنها لازم است که حقوق مالکیت را دارا باشند تا بتوانند آن را به مدعیان و متصدیان انتقال داده و بتوانند به تمرکززدایی مؤثر دست یابند (Agrawal & Ostrom, 2001, p. 508). تمرکززدایی برای کنترل و نظارت بر جنگل در کمان به این صورت بود که ساکنان محلی در تعامل با کارکنان دولتی به شیوه‌های مختلف عمل کردند.

وقتی که کاربران محلی کنترل و نظارتی بر انتخاب‌ها و تصمیمات مرتبط با طراحی قواعد، مدیریت و فشار ندارند، تأثیر تمرکززدایی محدود خواهد بود. برای ایجاد اثر، دولت‌ها نیاز دارند تا اجازه دهند که کاربران محلی و نماینده‌های آنان تا حداقل حقوق مدیریت منابع و تصمیم‌گیری درباره استفاده منابع و انحصار آن را دارا باشند. در همان زمان اجرای مؤثر اصلاحات تمرکززدایی و اجرای حقوق مالکیت وابسته به حداقل آرایش حکمرانی با اصلاحات تمرکززدایی خاص است (Agrawal & Ostrom, 2001, p. 508).

اصلاحات تمرکززدایی نیازمند تغییر در حقوق مالکیت برای استفاده از منابع از سطح تصمیم‌گیری تا سطح قواعد عملیاتی است. پیشگامان تمرکززدایی باید اجازه انتخاب تأسیسی و جمعی به کاربران بدهند. بنابراین موفقیت در تمرکززدایی از طریق خودسازماندهی گروه‌ها و جوامع محلی صورت می‌گیرد. همان طور که در کمان یا در کمیته جنگلبانی کمان این تجربه ثابت شده است.

۷. نتیجه‌گیری

حکمرانی مراتع در جهان هم به لحاظ علمی و هم نموده‌های اجرایی و عملیاتی، در حال پشت سرگذاردن تحولات و تغییرات قابل توجهی است. این تحولات رشته‌های مختلف اقتصاد، علوم سیاسی و حقوق را در تعاملی بین‌رشته‌ای در هم آمیخته است؛ به نحوی که بررسی این حوزه بدون در نظر گرفتن رویکردهای بین-رشته‌ای ناقص و بی‌فایده است. همچنین بررسی و پایش مستمر این تحولات برای بهره‌برداری از برخی تجربیات کشورها متناسب با اقلیم خود ضروری به نظر می‌رسد. کشورهای مختلف با توجه به شرایط اجتماعی و اقلیمی خاص خود نظام حکمرانی خاصی را برای خود در نظر گرفته‌اند. فارغ از تفاوت‌های مربوط به شرایط اجتماعی، اقتصادی و اقلیمی، هر یک از تجربیات آموزه‌هایی را برای کشور ما به همراه دارد.

در این مقالات ارکان مهمی از جمله حقوق مالکیت، تمرکززدایی و سازکارهای کنش جمعی مورد بررسی و تبیین قرار گرفت. البته در هر کدام از این ارکان تنوعی از نظرات علمی حاکم است که پیچیدگی اظهار نظر در

این حوزه را سخت‌تر کرده است. به منظور تدقیق و تکمیل پژوهش‌ها در حوزه حکمرانی منابع طبیعی لازم است که مقالات مروری نظام‌مند مبتنی بر هر یک از ارکان حکمرانی از جمله حقوق مالکیت و سازکارهای کنش جمعی تدوین شود تا آخرین تحولات در هر رکن به طور جرئی و دقیق بررسی و تبیین شود.

در هر حال آنچه که در روند تجربیات عینی و پژوهش‌های علمی در حکمرانی منابع طبیعی و به طور خاص مراتع مشهود است، تلاش برای خروج از تمرکز دولتی در اداره این منابع است. تمرکز دولتی علی‌رغم ایجاد هزینه‌های قابل توجهی در بخش مالی و انسانی در نهایت با ناکارآمدی همراه است. این در حالی است که در تجربیات موفق‌تری که در کشورهای مختلف گزارش شده است با دخالت دادن جوامع محلی و ذینفعان بومی در حکمرانی منابع طبیعی ضمن کاهش هزینه‌ها، کارآمدی قابل قبولی حاصل شده است. این موفقیت در شرایطی حاصل می‌شود که امکان مشارکت برای ذینفعان بومی از سطح تصمیم‌گیری تا اجرا مبتنی بر دانش و تجربه بومی آنها فراهم باشد. نه اینکه مشارکت محدود به سطح عملیات و اجرا باشد.

۸. منابع

- ۱ استرم، الینور. (۱۳۹۴). فهم تنوع نهادی ترجمه سیدجمال الدین محسنی زنوزی. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق.
- ۲ بنی اسد، رضا؛ باقری، مهدی؛ بلادیان، سیدمهدی (۱۳۹۷): مطالعه نگاشت سیستماتیک پژوهش های مدیریت راهبردی در نشریات علمی پژوهشی منتخب کشور: شناسایی خلأهای پژوهشی و رهنمودهایی برای پژوهش های آینده.، پژوهش های مدیریت راهبردی شماره ۷۱.
- ۳ بور، مارک. (۱۳۹۷). حکمرانی؛ مقدمه ای بسیار کوتاه، ترجمه عرفان مصلح و زهره کریمیان، نشر کرگدن
- ۴ دارون عجم اوغلو و جیمز ای رابینسون (۱۳۹۴): چرا کشورها شکست می خورند پویا جیل عاملی، محمدرضا فرهادی پور: دنیای اقتصاد.
- ۵ زارعی، محمدحسین؛ حسنونند، محمد؛ سلمانی، مرضیه. (۱۳۹۶). مفهوم حکمرانی تنظیمی، فصلنامه جستارهای حقوق عمومی. سال اول تابستان ۱۳۹۶ شماره ۱.
- 6 Agrawal, Arun (1999): Accountability in decentralization. A framework with South Asian and West African cases. In *The Journal of Developing Areas* 33 (4), pp. 473–502.
- 7 Agrawal, Arun (2001): Common property institutions and sustainable governance of resources. In *World development* 29 (10), pp. 1649–1672.
- 8 Agrawal, Arun; Ostrom, Elinor (2001): Collective action, property rights, and decentralization in resource use in India and Nepal. In *Politics & Society* 29 (4), pp. 485–514.
- 9 Anderies, John; Janssen, Marco; Ostrom, Elinor (2004): A framework to analyze the robustness of social-ecological systems from an institutional perspective. In *Ecology and society* 9 (1).
- ۱۰ Bernard, Claire; Lerin, F.; Crouteix, O.; Lopez, R. (2013): Forests and pastures' devolution process in Albania. A sustainable management of Mediterranean commons: Montpellier: CIHEAM-IAMM. Inception Study on Communal Forestry in Albania.
- 11 Chung, So Yoon (2011): Fostering Citizen Participation Through Innovative Mechanisms In Governance, Policy, And Decision Making: Comparing Washington, DC And Seoul. Arizona State University.
- 12 Devaux, André; Horton, Douglas; Velasco, Claudio; Thiele, Graham; López, Gastón; Bernet, Thomas et al. (2009): Collective action for market chain innovation in the Andes. In *Food Policy* 34 (1), pp. 31–38. DOI: 10.1016/j.foodpol.2008.10.007.
- 13 Dong, S. K.; Lassoie, J. P.; Yan, Z. L.; Sharma, E.; Shrestha, K. K.; Pariya, D. (2007): Indigenous rangeland resource management in the mountainous areas of northern Nepal. A case study from the Rasuwa District. In *The Rangeland Journal* 29 (2), pp. 149–160.

- 14 Fabusoro, E.; Sodiya, C. I. (2011): Institutions for collective action among settled fulani agro-pastoralists in Southwest Nigeria. In *Journal of Agricultural Education and Extension* 17 (1), pp. 53–68.
- 15 Gibson, Clark C.; McKean, Margaret A.; Ostrom, Elinor (2000): People and forests. Communities, institutions, and governance: Mit Press.
- 16 Laurence E. Lynn, Jr. 2010, Governance, PAR
- 17 Marco Casari a, Charles R. Plott (2003): Decentralized management of common property resources: experiments with a centuries-old institution *Journal of Economic Behavior & Organization*.
- 18 Marshall, G. (1998): Dictionary of Sociology Oxford University Press. In *New York*.
- 19 McGinnis, Michael; Ostrom, Elinor (1996): Design principles for local and global commons. In *The international political economy and international institutions* 2, pp. 465–493.
- 20 Meinzen-Dick, Ruth; DiGregorio, Monica; McCarthy, Nancy (2004): Methods for studying collective action in rural development. In *Agricultural systems* 82 (3), pp. 197–214.
- 21 Ngaido, Tidiane; Kirk, Michael (2000): Collective action, property rights, and devolution of rangeland management. Selected examples from Africa and Asia: International Center for Agricultural Research in the Dry Areas Aleppo.
- 22 North, Douglass C. (1990): A transaction cost theory of politics. In *Journal of theoretical politics* 2 (4), pp. 355–367.
- 23 Ostrom, Elinor (2000): Reformulating the commons. In *Swiss Political Science Review* 6 (1), pp. 29–52.
- 24 Ostrom, Elinor (2003): How types of goods and property rights jointly affect collective action. In *Journal of theoretical politics* 15 (3), pp. 239–270.
- 25 Ostrom, Elinor (2008): Tragedy of the Commons. In *The New Palgrave Dictionary of Economics* 2.
- 26 Ostrom, Elinor (2009): A general framework for analyzing sustainability of social-ecological systems. In *Science* 325 (5939), pp. 419–422.
- 27 Ostrom, Elinor (2009): Building trust to solve commons dilemmas: Taking small steps to test an evolving theory of collective action. In : Games, groups, and the global good: Springer, pp. 207–228.
- 28 Ostrom, Elinor (2015): Governing the commons: Cambridge university press.
- 29 Ostrom, Elinor (2016): 6. Constituting Social Capital and Collective Action. In *Journal of theoretical politics* 6 (4), pp. 527–562. DOI: 10.1177/0951692894006004006.
- 30 Ostrom, Elinor; Burger, Joanna; Field, Christopher B.; Norgaard, Richard B.; Policansky, David (1999): Revisiting the commons: local lessons, global challenges. In *science* 284 (5412), pp. 278–282.
- 31 Swallow, Brent M.; Bromley, Daniel W. (1995): Institutions, governance and incentives in common property regimes for African rangelands. In *Environmental and Resource Economics* 6 (2), pp. 99–118.

- 32 Usukh, Batsaikhan; Binswanger-Mkhize, Hans P.; Himmelsbach, Raffael; Schuler, Karl (2010): Fostering the sustainable livelihoods of herders in Mongolia via collective action. In *Report to Mongolian Society for Range Management. Funded by the Swiss Agency for Development and Cooperation*, pp. 1–37.
- 33 Usukh, Batsaikhan; Binswanger-Mkhize, Hans P.; Himmelsbach, Raffael; Schuler, Karl (2010): Fostering the sustainable livelihoods of herders in Mongolia via collective action. In *Report to Mongolian Society for Range Management. Funded by the Swiss Agency for Development and Cooperation*, pp. 1–37.
- 34 van Laerhoven, Frank (2010): Governing community forests and the challenge of solving two-level collective action dilemmas—a large-N perspective. In *Global Environmental Change* 20 (3), pp. 539–546.
- 35 van Laerhoven, Frank; Ostrom, Elinor (2007): Traditions and Trends in the Study of the Commons. In *International Journal of the Commons* 1 (1), pp. 3–28.
- 36 Vanni, Francesco (Ed.) (2014): *Agriculture and Public Goods*. Dordrecht: Springer Netherlands.